

Annette Herzog

Historier fra
den anden
side af muren

DET DER VAR

Colibri

Annette Herzog

Historier fra
den anden
side af muren

DET
DER
VAR

G olibri

DET DER VAR – Historier fra den anden side af muren

© Annette Herzog og *Colibri*

København 2020

1. udgave, 1. oplag, 2020

Grafisk tilrettelæggelse og illustration: Mette Schou, gipsy graphics

Omslag: Uma og Gesine Grotrian

Sat med Palatino og trykt hos CPI books GmbH, Leck

ISBN 978-87-934-3242-0

Printed in Germany 2020

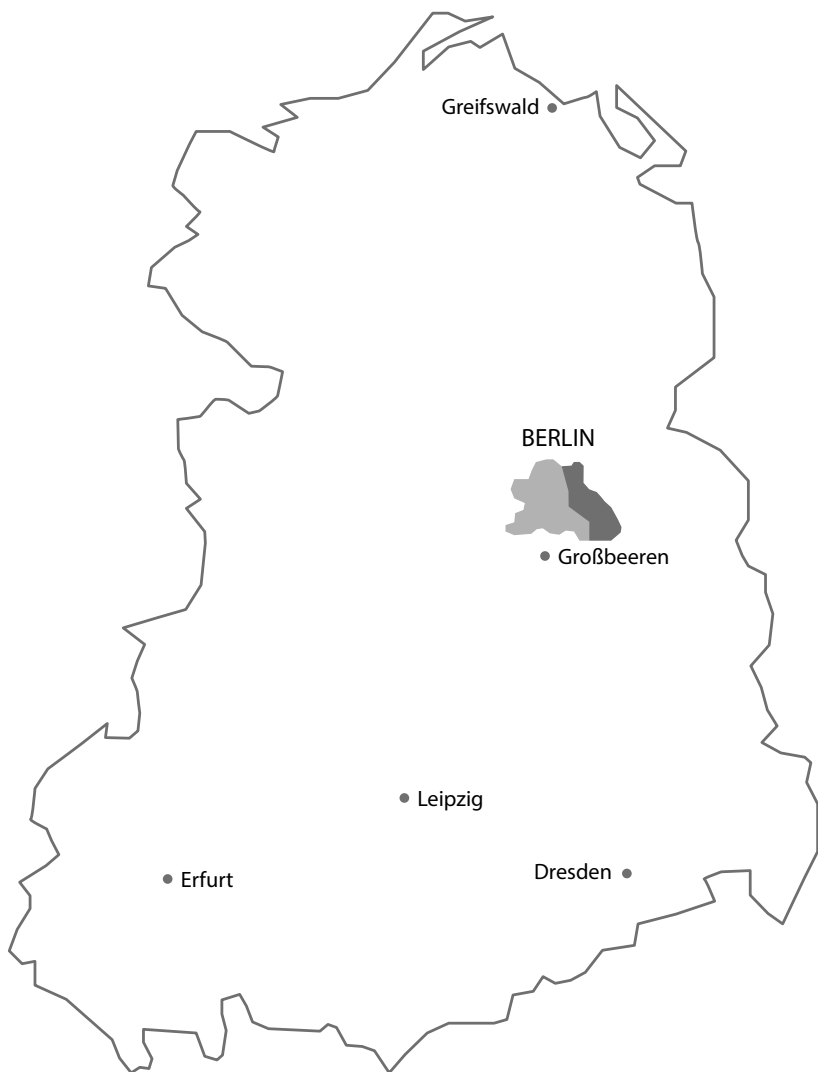
Enhver kopiering fra denne bog må kun ske efter reglerne i lov om
ophavsret af 14. juni 1995 med senere ændringer.

Denne bog er støttet af

Statens
Kunstfond

• Greifswald

BERLIN

• Großbeeren

• Leipzig

• Erfurt

Dresden •

ET MEGET KORT FORORD

Skriv om DDR, er jeg blevet opfordret til mange gange, siden jeg kom til Danmark i 1991. Jeg kunne ikke. Jeg kunne ikke afgøre, om DDR var mest godt eller skidt. Jeg er stadigvæk bange for, at mit syn på landet er for subjektivt. Andre mennesker har oplevet andre ting end jeg og tænker anderledes om det socialistiske eksperiment. Hvis man spørger 30 forskellige mennesker, får man 30 forskellige meninger.

Nogle gange sidder jeg sammen med gamle venner og familie, med Helmut og Ludwig, med Tine, Jens, Kathrin, Lea, Claudia og Rolf, og vi ryster på hovedet og siger til hinanden: Ville du nogensinde have troet, at DET her var muligt? At vi engang ville komme til at sejle i kano i Sverige, at vi ville vandre i Pyrenæerne og se saltvandskrokodiller i Australien? At vi starter virksomheder, får nye uddannelser, køber huse? At vores børn kommer til at arbejde som jurist og idrætsfysioterapeut, som forsker og læge i udlandet? Hvis nogen havde fortalt os det bare ét år før murens fald, ville vi have erklæret personen for tosset.

Men det ER sket. Og nu har jeg prøvet at skrive om det – mest, fordi jeg så gerne vil aflive den betonhårde myte om, at alt kun var kedeligt og gråt. Vi havde et liv, og jeg er stolt af, at vi levede det, så godt vi kunne. Nogle ting var bedre, end de er nu, andre var værre. Jeg er bestemt meget taknemmelig for de mange muligheder, der åbnede sig med murens fald. Men jeg er også glad for, at jeg har oplevet et andet samfund.

Den fredelige revolution i DDR og murens fald har lært mig, at alt kan ske – når som helst, og hurtigere, end man tror. En ting, jeg har med fra min fortid, er angsten for en ny krig. En anden er en viden om, at man godt kan klare sig med lidt. Og så ville jeg have ønsket, at vi i DDR havde fået en chance til.

1. EN DÅSE COCA COLA OG EN CORNETTO-IS

Klokken var omtrent ti om aftenen. Vi havde lige puttet vores fire børn: Tvillingerne på syv år, vores knap to år gamle søn og vores nyfødte datter – endelig lå de og sov. Rolf, jeg og to af vores venner sad i stuen i vores lejlighed på Kollwitzplatz i Berlin Prenzlauer Berg og tændte for de vesttyske tv-nyheder. I de seneste uger havde de været langt mere spændende end før. Det boblede i samfundet som i den store glasballon på kakkelovnen i vores stue, hvor hyldesaft og gær blev til vin. Siden Sovjetunionen havde fået den reformvillige Gorbatjov som partiformand, var der opstået et håb om forandring også i DDR. Med Gorbatjovs velsignelse havde Ungarn åbnet sine grænser mod vesten. Og fordi vi fra DDR gerne måtte rejse til Ungarn, var denne grænse pludselig blevet til det første hul i den mur, der i snart 30 år havde adskilt Vesttyskland fra Østtyskland – Vesteuropa fra Østeuropa, det kapitalistiske samfundssystem fra det socialistiske, de to fjendtlige sider i den kolde krig. Handlingslammet, forvirret og rådvild så vores regering til, mens stadig flere DDR-borgere, 50.000 indtil videre,

benyttede sig af dette smuthul i Ungarn og stak af til Østrig og videre til Vesttyskland.

Alligevel havde vi på ingen måde forventet, hvad vi ville få at se i ARD-nyhederne denne aften. Målløse reportere stod ved muren og kunne ikke selv tro på det, de så. Grænseovergangen Bornholmer Straße var blevet åbnet. De forvirrede grænsevagter i uniform lod folk passere, og glade, forvirrede østberlinere stod pludselig i Vestberlin – de fleste af dem for første gang i deres liv. Alle var rystede, ingen så ud til at fatte, hvad der foregik. Folk fra begge sider strømmede til. Mennesker, der ikke kendte hinanden, faldt hinanden om halsen. Var det en fejl? En ordre ovenfra? Men fra hvem? Nyhederne skiftede til en pressekonference tidligere samme aften. Günter Schabowski, talsmand for DDR's politbureau, blev spurgt om de nye rejsebestemmelser, som regeringen havde drøftet for at dæmpe oprøret i befolkningen, der krævede demokrati og frihed. Frem for alt friheden til at rejse til Vesten, som indtil da var forbeholdt pensionister og ganske få andre. Et første udkast var blevet hånet af den oprørske befolkning, som pludselig følte, at den havde magt. Det nye forslag lovede muligheden for at få et visum til privatrejser uden særlige begrundelser og uden ventetider. – Og fra hvornår gælder det? blev Schabowski spurgt. Vi så ham kigge forvirret ned på sin seddel, som ikke var til nogen hjælp. – Fra nu af, med det samme, går jeg ud fra, sagde han usikkert. En fejl

helt åbenlyst, et uovervejete svar, men fra dette øjeblik var et stormløb på muren sat ind ...

Bornholmer Straße lå tre kilometer fra vores lejlighed. Vi så på hinanden. Én eneste gang Vestberlin. Én eneste gang over på den anden side af muren. Vi var sikre på, at den ville blive lukket igen, og allerede i morgen kunne det være for sent. Men hvad med vores sovende børn?

Nu, mange år senere, har jeg det lidt dårligt med, hvad vi gjorde. Det er svært at forklare vores børn, som selv er forældre nu, hvordan vi kunne efterlade dem alene. Det eneste svar er: Det, der skete den nat, var så stort, at vi ikke kunne lade være. Eller omvendt: Det, at vi gjorde det, viser, hvor stort det var. Vi gav efter for fristelsen. Der var ikke tid til at tænke sig om. Det her var en one-time-opportunity for at se muren fra den anden side. Børnene var først lige faldet i søvn, og normalt sov de trygt igennem.

Resten er et virvar af billeder og indtryk: Nat og novembermørke. At være en del af så mange, der havde det samme mål. Forvirrede, strålende, målløse mennesker, der ligesom os ikke kunne fatte, hvad der var ved at ske. Drømte vi? Folk, der kom løbende med store kufferter. Det grelle, hvide lys ved grænseovergangen. Pludselig at stå ovre på den anden side af muren. Trabanterne med dansende folk på taget. De kæmpede sig i sneglefart gennem menneskemasserne og blev jublende

hilst velkommen på den anden side af muren. Mennesker, der græd af glæde, mens de holdt om hinanden.

Men vi skulle videre, vi ville se mere, og vores tid var knap. Vi løb gennem ukendte gader uden at ane, hvor vi var. Der var glade, leende mennesker overalt. Vi mødte Rolfs bror og hans kone, der ligesom os havde efterladt deres børn alene hjemme. Min uro voksede, men det beroligede mig at slå følge med nogle, vi kendte, i denne fremmede del af byen, i denne sindssyge nat. Vi kørte med den vesttyske metro, og som loyldig DDR-borger var jeg bange for kontrollører, fordi vi ikke havde nogen billet. Stationerne havde navne, som jeg aldrig havde hørt om. Hvor var vi? Jeg tænkte hele tiden på børnene. Hvad, hvis de lukkede grænsen igen, før vi var tilbage på vores side af muren? Det var på tide, at vi vendte om. Rolf holdt ved en tyrkisk dönerbod, han havde nogle vestmark i lommen. Jeg kunne ikke forstå, at han ville ofre de dyrebare vestpenge på noget så banalt som mad. Men jeg holdt op med at protestere, da jeg havde taget en bid. Det smagte vidunderligt.

Han købte også noget til børnene. Da jeg mange år efter spurgte tvillingerne, hvad de kunne huske, svarede de: I vækkede os midt om natten og fortalte, at I lige havde været i Vestberlin. Vi sagde, at det ikke kunne passe, men så gav I os en dåse Coca Cola og en Cornetto-is som bevis.

Fra den nat fandtes tiden før og efter.

Halvdelen af Østberlins befolkning blev væk fra arbejde dagen efter murens fald for at se Vestberlin. Ingen følte sig sikker på, at grænsen ikke blev lukket igen. Der var lange køer ved de fire grænseovergange.

Allerede fra 1880 blev Berlins spildevand pumpet ud af byen for at blive rensset på markerne. Jeg vidste ikke, at overrislingssystemet var en teknologisk innovation, som i dag endda er et kulturminde-mærke. Jeg brød mig bestemt ikke om lugten.

2. OM EN ARBEJDER- OG BONDESTAT

Muren havde været der altid. Jeg tænkte ikke meget over den. Jeg var ikke engang et år gammel, da den blev bygget, og den var en lige så naturlig del af mit liv som alt muligt andet.

Fra vores have i Großbeeren få kilometer syd for Berlin kunne jeg se byens højhuse rage op i horisonten. Alligevel tog det en hel time at køre til Berlin, for højhusene hørte til Vestberlin, og vi skulle køre i en stor bue uden om muren for at komme til vores del af byen, Østberlin. Det skete derfor ikke så tit. Men når vi gjorde, håbede jeg altid på endelig at se en afrikaner fra bagsædet af vores Trabant. Jeg var fuld af beundring for noget så eksotisk som et menneske med sort hud. Jeg kendte dem ellers kun fra en af mine billedbøger, *Den store Bastian*. Da jeg endelig så det første mørke menneske i virkeligheden, var jeg henrykt. De fandtes! Verden lokkede med utrolige muligheder. Men først skulle jeg blive stor.

Großbeeren, en landsby med omtrent 3000 indbyggere, var omgivet af *Rieselfelder*, et netværk af kanaler med spildevand. De kvadratiske marker mellem kanalerne blev skiftevis oversvømmet af det gule, stinkende vand,

som blev rensat, mens det sivede ned i jorden. Spildevandet kom fra Vestberlin. Der lå altid en tung lugt over området, men DDR fik vestmark for at tage sig af det.

Det vidste jeg selvfølgelig ikke noget om, mens jeg gik ture langs kanalerne både med mine forældre og børnehaven. Jeg samlede de mange flotte snegle, som var glade for de høje tidsler og brændenælder, der fik meget god gødning her. Sneglene fik lov til at bo i skotøjsæsker, som jeg havde forsynet med huller og lagt ud med blade. Når jeg kom hjem, var æskerne bløde af sneglelort. Jeg lod sneglene krybe om kap på stenfliserne i haven, hvor de efterlod glitrende slimspor.

Tit kom vi forbi renseanlæggets midtpunkt: et samlebækken og et sort tårn. Spildevandet i bækkenet var grønt af slimede alger, så man kunne ikke se, hvor dybt det var. Det gøs i mig, når jeg tænkte på de tvillinger, der engang var druknet her, mens de legede. Algerne havde slynget sig rundt om deres kroppe og trukket dem ned, fortalte de andre børn.

Bahnhofstraße, hvor vi boede, måtte nødvendigvis lede hen til en banegård. Den lå lidt uden for Großbeeren, og vores børnehavegruppe gik nogle gange ture derhen. De voksne fortalte, at de før i tiden kunne tage toget til Berlin derfra. Nu kom der aldrig et tog mere, for nu stod muren jo i vejen og havde skåret skinnerne over. Jeg havde svært ved at forestille mig, at det forfaldne hus

*Grossbeeren's banegård forfaldt, efter muren var blevet bygget.
Den havde skåret skinnerne og dermed togforbindelsen til Berlin
midt over.*

med de ødelagte ruder engang havde været en stationsbygning med rejsende, der ankom og kørte. Nu stod der kun højt ukrudt på perronen, og mellem skinnerne voksede der buske. Jeg syntes, her var uhyggeligt. Når jeg kiggede ind gennem vinduerne, så jeg et tomt, snavset venteværelse med et ur, der var blevet stående. Det var, som om *tiden* var blevet stående derinde.

Når vi fortsatte langs skinnerne, kom vi til poppelskoven. Under 2. verdenskrig havde her været en fangelejr. Mellem de tornede ranker, der efterlod blodige skrammer på vores ben, gemte der sig stadig nogle betonbunkere. Det var uhyggeligt at se ned i de kolde, fugtige huller. Men når min farmor var på besøg, elskede hun at komme her, fordi man her kunne høre nattergale synge.

Til gengæld blev jeg tiltrukket af de høje, hvide huse i horisonten. Jeg blev skuffet, da min nysgerrighed vågnede, og jeg fik at vide, at vi ikke måtte komme derhen. Aldrig? Nej, aldrig. Mellem husene og os lå jo muren.

Men hvorfor? Min far forsøgte at forklare mig muren med det barnlige begreb af godt og ondt. Vores land ønskede fred, sagde han. Men i Vesttyskland og på den anden side af muren boede der stadig nogle onde mennesker. De ønskede krig, og vi måtte beskytte os.

– Hvor mange onde? spurgte jeg alarmeret og forventede et tal på omkring tre eller fire.

– Ikke mange, beroligede han mig. – Måske hundrede.

Hundrede! Jeg var fem år gammel, han kunne lige så godt have sagt en million. Jeg var pludselig ret lettet over, at der fandtes en mur.

Vi havde en meget fin teske i bestikskuffen, med blomsterornamenter og tallet 800 indgraveret på bagsiden som bevis på, at den var af ægte sølv. Jeg var meget optaget af skeen og dens historie. Mine forældre havde fundet den på kompostbunken i haven, da de flyttede ind i det dobbelthus, som vi beboede halvdelen af. De, der havde boet der inden, var flygtet til Vestberlin. Tænk, at det skulle gå så stærkt, at de glemte sådan en værdifuld ske! Jeg forestillede mig, hvordan de var flygtet i nattens mulm og mørke, og trøstede mig med, at de ikke kunne være søde mennesker. Søde mennesker flygtede ikke fra vores land. Det var deres egen skyld, at sølvskeen nu var vores, ha ha.

Hvis noget forekom mig mærkeligt, så var det, at muren engang *ikke* havde været der.

Min mor fortalte, hvordan hun før i tiden indimellem havde krydset sektorgrænsen og var taget over til Vestberlin, hvor butikkerne var fyldt med varer, og hvor man kunne købe flotte kjoler.

– Men din far var imod det, sagde hun med et bebrejgende blik på sin mand.

Sammen med mine forældre i 1964.

– Han brød sig ikke om, at jeg tog over til klassefjenden. Som om jeg ikke gerne ville se godt ud. Det vil alle kvinder, og hos os var butikkerne jo tomme.

Det var de ikke mere, da jeg voksede op. Jeg manglede ikke noget. Udbuddet af varerne var rigtignok ikke særlig stort, hylderne var fyldt med dåser og konserverglas i stedet for friske grøntsager, og mange produkter var ikke til at opdrive. Men de vigtige ting var der, og de var statsstøttede og billige, så alle havde råd til dem. Varerne kostede det samme i alle butikker, og priserne steg aldrig. I de 40 år, DDR eksisterede, kostede en bolle altid fem pfennig, et brød 52 pfennig, et skolehæfte kostede ti pfennig, 125 gram kaffe 8,75 mark. De fleste af os kan stadigvæk priserne udenad. Det var billigt at gå i biografen, at rejse med offentlig transport, at købe aviser, blade og bøger.

Vi var trygge som børn. Jeg blev sendt på indkøb med en seddel i pungen, før jeg kom i skole. Jeg husker stadigvæk det tunge brød i indkøbstasken på vejen hjem. Men vi skulle underordne os. Det var de voksne, der bestemte, og der var ikke nogen diskussion. Børn skulle ikke være til besvær, de skulle lære at blive selvstændige hurtigt. Der blev ikke taget særlig meget hensyn til sarte følelser, og i skolen var der kontant afregning.

I begyndelsen af første klasse blev lektier og skriftlige opgaver belønnet med et stempel af en bi i kladdehæftet. Men der gik ikke mange uger, før vi fik karakterer. Ikke

kun i selve fagene, men også i flid, disciplin, orden og indsats i timerne. Alle karakterer kom i klassebogen. Der blev det også noteret, når en af os havde glemt lektier, en skolebog eller idrætstøjet. Tre forsømmelser udløste en formaning i kontakthæftet, som forældrene skulle skrive under på. Når vi fik matematikprøver eller diktater tilbage, var der stemplet en oversigt i bunden. Den viste, hvor mange elever der havde fået hvilken karakter, så når vores forældre skrev under, kunne de hurtigt orientere sig om, hvordan vi havde præsteret sammenlignet med de andre. Jeg var ambitiøs, uden karakterer ville jeg have kedet mig. Da jeg for første gang kom til at skrive et ord forkert i en diktat og derfor ikke fik det vante ettal, var jeg utrøstelig. Ordet *Reihe* skrives med et stumt h i midten, jeg havde skrevet det uden. *Reihe, Reihe, Reihe ...* Jeg fyldte en hel linje med den rigtige stavemåde. Det skulle vi gøre med alle ord, som vi kom til at stave forkert, og det var effektivt. Voksne, der har gået i en skole i DDR, skriver stort set fejlfrit.

Hver onsdag var der pionereftermiddag. Den dag kom vi i skole med vores blå halstørklæder. Jeg satte en ære i, at mit var nystrøget og bundet med den rigtige knude, som krævede øvelse. De fleste eftermiddage legede vi bare, men vi havde også besøg af modstandskæmpere fra 2. verdenskrig eller hørte om de kommunister, der havde ofret deres liv i kampen mod Hitler. Vi lærte om

de sovjetiske soldater, der havde befriet os, og vi sang pionersange, der priste vores land.

Børn kan manipuleres uden den mindste chance for at opdage det. Det samfund, man vokser op i, er det normale. Det forstyrrede mig ikke – nej, jeg lagde ikke engang mærke til! – at selv matematikopgaverne handlede om nationale pionerkongresser og togrejsen derhen. Jeg blev aldrig træt af at tegne vores flag med hammeren, passeren og kornkransen, som repræsenterede arbejderne, ingeniørerne og bønderne, der i fællesskab opbyggede vores nye samfund. Vi sang:

Pioniere, voran, lasst uns vorwärts gehn,

Pioniere, stimmt an, lasst die Fahne wehn.

Unsre Straße, sie führt in das Morgenlicht hinein.

Wir sind stolz, Pioniere zu sein .

(Pionerer, kom med, lad os gå fremad,
Pionerer, syng med og vink med flaget
Vores vej fører hen mod morgenlyset
Vi er stolte af at være pionerer.)

Det føltes godt at være en del af noget større og kunne bidrage med noget allerede som barn. Når jeg i dag bladrer i gamle skolebøger og pioneraviser, bliver jeg rystet over deres dogmatiske indhold, men i grunden var det ikke de værste værdier, der blev formidlet til os.

Min klasse på besøg hos vores "Patenbrigade", som vi skulle glæde med en sang. Alle skoleklasser i DDR var tilknyttet et arbejds-kollektiv, hvis repræsentanter deltog i f.eks. skoleafslutningen og klasseture eller hjalp med praktiske ting. Omvendt besøgte eleverne dem og lærte noget om, hvordan det var på en arbejdsplads.

UNGPIONERERNES BUD

VI UNGE PIONERER

elsker vores Deutsche Demokratische Republik.

VI UNGE PIONERER

elsker vores forældre

VI UNGE PIONERER

elsker freden

VI UNGE PIONERER

er venner med Sovjetunionens børn og børnene fra
alle andre lande

VI UNGE PIONERER

lærer flittigt, er ordentlige og disciplinerede

VI UNGE PIONERER

respekterer alle arbejdende mennesker og hjælper
flittigt til

VI UNGE PIONERER

er gode venner og hjælper hinanden

VI UNGE PIONERER

elsker at synge og at danse, at lege og at fremstille ting

VI UNGE PIONERER

dyrker idræt og holder vores krop ren og rask

VI UNGE PIONERER

bærer stolt vores blå halstørklæde. Vi forbereder os
til at blive gode Thälmannpionerer

3

A'ER OG I'ER

Vores klasselærer, frau Plewka, gjorde sit bedste for at forklare os om vores arbejder- og bondestat. I DDR var det ikke de rige, der bestemte og regerede, sagde hun, men arbejderne og bønderne, der havde taget magten fra kapitalisterne. Fabrikker, maskiner og landbrugsjord tilhørte nu staten, og for første gang i historien endte overskuddet ikke i nogle få kapitalisters lommer, men kom alle til gode på lige fod. Historien var en trappestige, lærte vi, hvor kommunismen var det endelige mål – et samfund, hvor alle havde de samme rettigheder, og hvor ingen var fattig. Socialismen var trinbrættet til kommunismen og stadig behæftet med fejl, men så længe vi gav vores bedste, ville vi overvinde dem.

Frau Plewka forklarede også de mystiske bogstaver, der stod bag vores navne i klassebogen. A'et, som stod bag de flestes, betød *arbejderklasse*, I stod for *intelligenza*.

– Det er, fordi jeres forældre har læst på universitetet, sagde hun til os fire med et I og fortsatte ikke uden stolthed: – Før i tiden blev arbejderne undertrykt, men i vores land er det arbejderklassebørnene, der må gå på gymnasiet og læse på universitetet.

Alle tyske børn får et stort kræmmerhus fyldt med slik på deres første skoledag. Sådan var det også i DDR. Min lillesøster og min kusine skulle selvfølgelig også have et.

Uretfærdigheden rystede mig. Selvfølgelig havde jeg tænkt mig at læse på et universitet engang! Jeg gik i første klasse, men jeg vidste allerede, at der kun var to elever fra hver folkeskoleklasse, der fik en gymnasieplads efter ottende klasse. Jeg rakte hånden op. – Må jeg så ikke komme på gymnasium, bare fordi jeg er I?

Frau Plewka, som var en sød og moderlig kvinde, blev flov. Jeg var den dygtigste elev i klassen og formand for klassens pionergruppe.

– Der er også andre måder at komme på universitetet på, forsøgte hun at berolige mig. – Man kan for eksempel tage en faguddannelse efter tiende klasse med en studentereksamen ved siden af.

Men det var ikke det, jeg ville. Jeg havde sat næsen op efter at stå sammen med den lille gruppe af udvalgte elever, der hver morgen blev hentet af gymnasiebussen og kørt til EOS, *Erweiterte Oberschule*, i Ludwigsfelde. Alt andet var uinteressant.

– Der er mange år til, sagde frau Plewka trøstende.

– Du skal under alle omstændigheder blive ved med at anstrenge dig.

Min skoleklasse med vores klasselærer, frau Plewka.

Det gjorde jeg også. Jeg troede på retfærdighed og på socialismen, og lige meget hvad, så var det en god følelse at være med til at gøre verden til at bedre sted. Vi sendte penge til børnene i Vietnam, hvor der var krig. Vi tjente dem ved at samle gamle aviser og tomme glas og flasker, som vi afleverede på genbrugsstationen. I tysktimerne skrev vi protestbreve til diktatoren Pinochet i Chile og til USA's præsident, hvor vi opfordrede dem til at løslade politiske fanger, og lærte ved den lejlighed, hvordan man adresserer konvolutter korrekt. Vi lavede "vægaviser" om politiske emner, der blev hængt op i klassen. Hver klasse havde en vægavisredaktion. Vi hjalp til, når de voksne i *subbotniks* – som er russisk og betyder frivillig arbejdsindsats – lagde fliser på fortovene. Fra nu af var det slut med vandpytter og snavsede sko. Vi fik også et friluftsbad. Den tilgroede, ulækre dam ved siden af skolen blev gravet op ved hjælp af landbrugskollektivets maskiner og lavet om til en badesø med græs og legeplads og en enmetervippe, som vi skulle springe fra med hovedet først, når vi ville have vores svømmemærke. Vi fiskede blodigler op af vandet og tjente ti pfennig på hver. Fra nu af fik vi svømmeundervisning om sommeren, ikke den blideste, men den var hurtig og effektiv. Det var vores idrætslærer, herr Wiese, der tog sig af det – både af blodiglerne og svømmeundervisningen. I grunden gjorde han ikke så meget andet end at kaste os i vandet og sørge for, at vi ikke

drukne, min lillesøster havde en hel sommer ondt i maven af angst. I sin funktion af bademester var herr Wiese eneherre over badesøen, og han nød sin rolle. Hver sommer lod han skægget vokse, gik rundt med sin bare, solbrændte overkrop og følte sig som Neptun i sit rige, indtil sommerferien var forbi, og han blev almindelig idrætslærer igen. Så fandt han sin nydelse i at pine os med sine berygtede trekilometersløb.

Om vinteren blev badesøen til en skøjtebane, hvor drengene spillede ishockey, mens jeg øvede små hop og piruetter og drømte om at blive kunstskaftløber ligesom Gabi Seifert, verdensmester og DDR's første verdensberømte idrætsstjerne.

Großbeeren fik en ny, større børnehave og en boligblok, der forekom mig kæmpestor, selvom den ikke var mere end tre etager høj. Som næsten alt i DDR blev den nye vej derhen opkaldt efter Ernst Thälmann, en kommunistisk arbejderhelt og vores officielle forbillede. Den glatte betonvej var der i hvert fald ikke noget galt med, og fordi det var en stikvej uden trafik, blev den til vores legegade, hvor vi stod på rullerkafter og øvede os i at cykle uden hænder.

Det var, som om alting i den nye, socialistiske arbejder- og bondestat gennem fælles anstrengelse hele tiden blev bedre. Der lå en optimistisk stemning af opbrud og et løfte om en bedre fremtid i luften – en oplevelse, som jeg i den grad savner i dag.

I dag er der ikke meget tilbage af det fine, nye friluftsbad med enmeterøppen. Det forfaldt sammen med DDR.

4

BEDSTEFORÆLDRE

Min mormor blev 103 år gammel. Hun boede i Dresden hele sit liv. Hun var barn under 1. verdenskrig, hvor over ni millioner døde. Hun oplevede hyperinflationen i 1920'erne, hvor pengesedler blev transporteret i trillebø-
re, og hvor den løn, man havde tjent om dagen, allerede var værdiløs samme aften. Pludselig var alle opsparede penge væk. Hun fik børn, lige efter at Hitler var kommet til magten, og selvom min morfar overlevede 2. verdenskrig i engelsk krigsfangenskab, må det have været hårdt at bringe deres to døtre gennem krigen med de voldsomme bombardementer, med nætterne i beskyttelses-
kælderen og den konstante angst for at miste sin familie, sit hjem eller livet.

Efterkrigstiden, hvor alle sultede, med århundredets koldeste vinter uden brænde og med pap i vinduerne, var endnu værre. Først halvandet år efter krigen kom hendes mand tilbage. Så blev Tyskland delt, og DDR blev grundlagt. 40 år senere oplevede hun murens fald. Hun nåede at leve i kejserdømme og i Weimarrepublikken, Tysklands første parlamentariske republik. Hun levede i Nazityskland og under socialismen. Efter Tysklands genforening måtte hun endnu en gang omstille

sig til et helt nyt samfundssystem. Hver gang måtte hun vænne sig til nye penge. Mark, rentenmark, reichsmark. DDR-mark, vestmark, euro, altid forbundet med en devaluering. Hun oplevede det værste århundrede, historien indtil videre har haft at byde på, men jeg har aldrig hørt hende klage.

– Jeg takker Gud for, at jeg har fået så lykkeligt et liv, sagde hun, da jeg så hende sidste gang.

Jeg fatter det egentlig ikke.

Hver lørdag kom der brev fra hende. To sider med hendes flotte håndskrift, som alligevel ikke var nem at læse, fordi hun havde lært en anden skråskrift end os. Min lillesøster og jeg svarede lige så regelmæssigt, og en af de ting, jeg altid ønskede mig til min fødselsdag, var børnebrevpapir.

Min mormor satte en ære i, at hendes husholdning var perfekt. Der blev kogt og bagt og strøget. De møbler, det porcelæn og de boligtekstiler, de anskaffede som nygifte, holdt hele hendes liv. Efter hendes død overtog jeg noget af hendes sengetøj, og selvom det var 80 år gammelt, var det hvidere og pænere end eget.

Min mormor var kontoruddannet, men holdt op med at arbejde for at kunne passe min lillesøster. Det samme havde min farmor gjort i mit tilfælde tre år tidligere, for min mor skulle i gang med sin speciallægeuddannelse, og barselsorloven var kun på tolv uger dengang. Det tog

*Udsigt fra Dresdens Rådhusstårn over den ødelagte by i 1945.
De voksnes fortællinger om krigen prægede min barndom.*

to timer at køre fra Großbeeren til Dresden, og mine forældre måtte nøjes med at besøge deres børn i weekenden de første år. Man kan ikke bebrejde dem det, det var andre tider, men måske er det derfor, at vi aldrig fik et nært forhold til vores mor.

Desto mere elskede vi vores bedsteforældre.

To gange om året, i skoleferien, kom min lillesøster og jeg på besøg hos dem. Vores mormor og morfars hus var mirakuløst blevet forskånet af bomberne i februar 1945 – bombardementet stoppede ved jernbaneskinnerne hundrede meter fra deres hus i Alttrachau. De boede i en lejlighed med lyserøde alpevioler i vinduerne, med mørkerødt lakerede trægulve og dørhåndgreb og skilte af messing. Vi skulle altid huske at lukke dørene for at holde på varmen i stuen, som kom fra en stor kakkelovn. Badeovnen på det lille badeværelse skulle fyres med kul, før vi tog et bad en gang om ugen, og den store, grønne gård var fyldt med tørresnore. Min mormor havde broderet begyndelsesbogstaverne i sit pigenavn i hvert stykke sengetøj og håndklæde, og når hun hængte vasketøjet op, var det altid med initialerne nederst til højre.

Det ville aldrig være faldet vores bedsteforældre ind at lege med os, men de tog os med på udflugt hver dag. Vi måtte selv vælge hvorhen: til Dresdens berømte malerisamlinger og museer, til zoologisk have, til Schloss Pillnitz og Moritzburg med en damperudflugt på Elben eller til pionerparken, hvor man kunne køre med

pionerjernbanen, som blev drevet af børn. Eller vi gik i deres kolonihave med det lille skur, hvor der duftede godt af min morfars pibetobak, og hvor der altid stod en blikdåse med gule citronbolsjer.

Min farmor, som jeg også besøgte i alle ferier, var en helt anden type end min mormor. Hun gik for eksempel ikke op i husholdning, madlavning eller vasketøj. Hun var spinkel og rynket, havde livlige, lyseblå øjne og bar et tyndt net over håret, der skulle holde den grå permanent på plads. Hun læste meget, skrev digte, spillede klaver og elskede klassisk musik. I hendes lille værelse under taget hang billeder af Goethe og Beethoven, og på hendes radio stod en sort sten – et stykke fra Dresdens sønderbombede *Frauenkirche*. Som mor havde hun været hård og streng, fortalte min faster, men det var nok nødvendigt, når man var alenemor til tre børn i de barske efterkrigsår.

Jeg selv kendte kun min farmor som en blid, følsom og meget beskeden person. Det var hende, der havde passet mig det første år, og vi havde et meget nært forhold. Hun hadede at være til besvær, var taknemmelig for alt og tilfreds med lidt. For at supplere sin lave pension vaskede hun tallerkener i en kantine. Hun ville altid gerne gøre nytte og blev derfor besøgsven for gamle, ensomme mennesker, som i mine øjne ikke kunne være meget ældre og mere ensomme end hun selv.

Vi tog ikke på lige så mange udflugter som med mine andre bedsteforældre, men vi gjorde andre ting sammen, dagligdags ting, og vi talte meget sammen. Hun snakkede om ting med mig, som andre voksne ikke gjorde. Tit fortalte hun om sin datter, som hun havde mistet som fireårig på grund af en hjernesvulst. En dag opdagede forældrene, at pigen var blevet blind, da de prøvede at vise hende de nye kyllinger. – Jeg kan ikke se dem, sagde pigen. – Hvor er de?

30 år efter krigen håbede min farmor stadigvæk, at hendes mand ville vende hjem fra sovjetisk krigsfangenskab. Engang fandt hun en tom fuglerede på sin datters grav og håbede, at det var et tegn fra ham. De havde aftalt, at de ville mødes ved deres datters grav, hvis de forsvandt fra hinanden i krigen, fortalte hun mig. Nu var hun ked af, at de andre i familien lo ad hendes tanker. Det gjorde jeg ikke, jeg håbede, at hun fik ret. Så ville hun endelig blive glad igen.

Ligesom mine forældre fortalte hun igen og igen om den store sultkatastrofe efter krigen. Hun havde det stadig dårligt over, at hun engang havde slået min faster, der af sult havde stjålet en skive brød. Konfirmationsgaven til min far var en skål sukker. De lavede kaffe af ristede agern og spinat af brændenælder. Denne erfaring var så dybt forankret i hende, at hun aldrig ville drømme om at smide madvarer ud. Den mest kedelige brødskorpe skulle spises op, før vi måtte tage hul på det

nye brød. Mug blev skåret væk. Engang købte hun en gedeost, mens jeg var på besøg. Hun havde aldrig før prøvet gedeost, og hun væmmedes ved smagen. Jeg kunne heller ikke lide den.

– Hvorfor smider du den ikke ud? spurgte jeg. – Den ender jo alligevel i affaldet, lige meget om den først tager omvejen via din mave.

Hun så på mig, jeg havde sagt noget, der aldrig havde strejft hende før.

– Måske har du ret? sagde hun tøvende, og jeg kunne se, at hun følte sig fristet. Men hun tvang sig selv til at spise osten alligevel.

Fortællingen om min farfar ændrede sig med tiden, den blev tilpasset min alder og hvad de voksne mente, jeg kunne forstå. Desuden kendte de åbenbart ikke selv hele sandheden, blev jeg mere og mere klar over. Sagen var den, at han havde været tilhænger af Hitler og var medlem af det nazistiske parti NSDAP. Det havde blandt andet ført til et køligt forhold til hans egen far, en komponist og dirigent, der foragtede Hitler og ikke længere måtte optræde, fordi han nægtede at hilse med udstrakt arm, når han gjorde sin entré foran publikum og orkester.

Min farfar blev ikke indkaldt til fronten, men var ansvarlig for de udenlandske krigsfanger i den virksomhed, han havde en ledende stilling i. Da de sovjetiske

Mine bedsteførelde havde et godt forhold til hinanden, selvom de var meget forskellige typer. (Fra venstre til højre: Farmor, mormor, mor, morfar)

tropper indtog Dresden, kunne han have bragt sig i sikkerhed ved at flytte til en af de vestlige besættelseszoner, hvor der ikke ville være sket ham noget, sådan som hans chef da også hurtigt gjorde. Men enten følte han sig ikke skyldig, eller også var han for ansvarlig til at stikke af og efterlade en fabrik uden ledelse – min farmor bedyrede i hvert fald altid, at han var et alt for godt menneske til at have gjort noget forkert. Kort efter krigens afslutning blev han hentet af russisk militær. Min 13-årige far var hjemme, da det skete, og vinkede, da bilen kørte af sted med hans far.

– Sig til mor, at jeg snart er tilbage, råbte faren, men de hørte aldrig fra ham siden, og ingen vidste, hvad der var sket med ham.

Træhuset, som min farmor boede i, lå lidt uden for Dresden, havde en stor have med mange træer og ribsbuske og var fuldt af stemning og lugte. Min farfar havde selv bygget det til sin familie, men efter krigen blev huset konfiskeret af myndighederne, fordi han blev klassificeret som krigsforbryder, og i modsætning til Vesttyskland ryddede DDR grundigt op blandt nazisterne. De statslige myndigheder satte nye lejere ind i den bedste del af huset, som jeg derfor aldrig så indefra. Min farmor fik lov til at blive boende, men ejede ikke længere huset og skulle betale husleje. Hun var altid bange for, at vi skulle larme for meget, for så brokkede de andre

lejere sig. Af samme grund holdt hun op med at spille klaver. Det blev endnu værre med den næste lejer, som råbte ad hende ved den mindste anledning, indtil min forsigtige farmor bevægede sig næsten lydløst gennem det hus, der engang havde været hendes. Til sidst opgav hun og flyttede ind i en anden lille lejlighed, hvor hun i det mindste fik sin sjælefred igen. Den tyranniske lejer fik lov til at købe huset til spotpris efter murens fald og blev rig, da han solgte det.

Både min farmor og hendes voksne børn havde flere gange forgæves prøvet at finde ud af, hvad der var sket med min farfar. Først tyve år efter murens fald, da de sovjetiske militærarkiver var blevet åbnet, førte en ny henvendelse til et resultat. Min far fik et brev. Hans far var blevet skudt i Berlin få dage efter anholdelsen.

– Din far er holdt op med at tale, klagede min mor, når vi snakkede sammen i telefonen i ugerne og månederne efter.

– Han er blevet en helt anden, siden han fik den besked. Jeg ved simpelthen ikke, hvad jeg skal gøre.

Og min far sagde til mig: Da jeg var dreng og læste bøger, var det værst tænkelige at leve sig ind i dem, der var blevet dødsdømt og skulle vente på at blive skudt. Lige præcis dét skulle min far igennem. Jeg er bare glad for, at min mor ikke fik det at vide. Så slap hun i det mindste for dét.

Da jeg var barn, havde jeg en ubetinget tillid til de mænd, der gik med partiets nål i reverset. Det lille embleme fremstillede det historiske håndtryk mellem de to formænd for det socialdemokratiske og det kommunistiske parti, da de sluttede sig sammen til SED – *Sozialistische Einheitspartei Deutschlands*. Partinålen var for mig en garant for, at ejeren var lige så hæderlig, vidende og tilforladelig som min far, der altid gik på arbejde med partiets embleme på jakken. Hver mandag kom han sent hjem fra arbejde, fordi der var partimøde. Han var medlem af overbevisning, og ikke fordi det gavnede hans karriere, som det var tilfældet for mange andre – selvom det er noget, jeg først opdagede senere. Efter krigen med al den ulykke, Tyskland havde bragt over store dele af verden, troede han og mange andre på, at fremtiden lå i et nyt og mere retfærdigt samfundssystem.

Når jeg havde spørgsmål, lyttede han. Han vidste meget. Når han ikke kendte svaret, hentede han Meyers leksikon A-Z. Det var mest ham, der puttede os om aftenen. Han læste ikke godnathistorier, men sang en godnatsang, og det var næsten lige så godt, for de fleste ty-

ske folkesange fortæller temmelig dramatiske historier om kærlighed, utroskab og jagteventyr.

– Syng den om Regensburg, tiggede vi, og han sang om den uhyggelige vandmand, der trak folk ned fra færgen, når de sejlede over Donau. Han sang *Wo mag denn nur mein Christian sein, in Hamburg oder Bremen?* og om pigen Lorelei, der sidder på en klippe ved Rhinen og lokker unge fiskere i døden. Regensburg, Donau, Rhinen, Hamburg og Bremen ... Mens vores forældre var børn, hørte alle disse steder til deres fædreland. Nu lå de på den anden side af grænsen og var blevet lige så uopnåelige som Amerika. Måske var det derfor, at min far altid lød så længselsfuld, når han sang.

Det var næsten endnu bedre, når vi kunne lokke ham til at fortælle om sin barndom.

– Fortæl om dengang, I ikke havde lyst til at gå i skole og satte ild til nogle gamle filmruller, indtil der var så meget røg i klasselokalet, at I blev sendt hjem, tiggede jeg. Jeg kendte historierne udenad. Han og hans venner havde blandt andet indrettet et helt kemilaboratorium i kælderen, hvor de lavede kemiske eksperimenter med indholdet af ikke-eksploderede bomber. De kunne have sprængt hele huset i luften, men de voksne havde større problemer at bekymre sig om, end hvad deres børn fordrev tiden med.

Min far sang tyske folkesange, når han puttede os. Landet var delt, men det var den fællestyske kulturarv ikke. Sangene fortalte mest om vesttyske byer og floder.

Jeg kunne ikke forstå, hvorfor han havde været medlem af *Hitlerjugend*, men han forsikrede troværdigt, at han kun deltog under pres, og fordi det blev forventet af alle. Fra deres hus i Hellerau så han Dresden brænde efter det første voldsomme britiske bombeangreb den 13. februar 1945, hvor 25.000 mennesker blev dræbt bare på den ene nat. Det skete om aftenen, og min far havde endnu ikke skrevet den stil, som han skulle aflevere dagen efter.

– Hvor godt, tænkte han lettet, da ildstormen oplyste himlen over byen.

– Så er der ikke skole i morgen, og jeg slipper for at skrive stil.

Da krigen pludselig var slut, stod et tysk jagerfly tilbage på militærflyvepladsen ganske tæt på, hvor han boede. Han og hans kammerater var de første, der hentedede, hvad de kunne bruge: Først og fremmest ammunition og elektronik, så de kunne fremstille deres egne radioer. Men der gik ikke mange dage, fortalte min far, før flyet var sporløst forsvundet. Som myrer var Dresdens nødlidende befolkning kommet til, havde pillet flyet fra hinanden og slæbt det hele væk.

Efter krigen blev en deling sovjetiske soldater i flere måneder indkvarteret i deres hus. Min 13-årige far stjal soldaternes tobak og blev ryger, og jeg rystede med tilbagevirkende kraft af skræk ved tanken om, hvad de ville have gjort ved ham, hvis de havde opdaget hans

tyveri. Men russerne var venlige mod børnene og gav dem endda af deres mad. De slagtede høns, og jeg gøs af fryd, hver gang min far fortalte om den høne, der løb rundt i deres have uden hoved.

Efter krigen gik der et år, hvor børnene ikke gik i skole, og også dét var svært at forestille sig. Fri et helt år! Det var, fordi skolebygningerne var ødelagte, og mange lærere var faldet ved fronten. Da undervisningen blev genoptaget, skete det ved hjælp af de gamle lærebøger, hvor siderne med nazistisk indhold var blevet revet ud. Det var sværere at genbruge de gamle lærere. De fleste havde været medlemmer af nazipartiet NSDAP og måtte derfor ikke undervise mere. De blev erstattet af *nylærere* – akademikere eller arbejdere, som havde fået et lynkursus. De fleste af dem var dog slet ikke egnede til at undervise, og tysklæreren kunne ikke finde på andet end at lade eleverne læse det ene Schiller-drama efter det andet højt i et helt år – uden nogen form for analyse eller forklaring. Min far rystede på hovedet, når han fortalte det, men jeg syntes ikke, at det lød så tosset.

Han fortalte også om hamstringstogterne. Den sultende bybefolkning drog ud på landet for at bytte alt, hvad de kunne undvære, til mad, og bønderne kunne kræve, hvad de ville for deres varer. Men det var forbudt at hamstre, og tit var der kontrol i togene på vej hjem. Så blev det lidt, folk havde byttet sig til, taget fra dem, og de kom tomhændede hjem – uden mælk, mel

eller kartofler, men et smykke eller en dyne fattigere end da de tog af sted. For at skaffe i det mindste lidt at spise overtog min far som 14-årig sin forsvundne fars rolle og begyndte at dyrke grøntsager i familiens have. Det vakte den interesse for havebrug i ham, som senere bestemte hans profession. Han blev forsker og havde i mange år en ledende stilling på Großbeerens forskningsinstitut for frugt- og grøntsagsdyrkning.

Egentlig ved jeg ikke, hvorfor jeg tænker på min far som en tragisk person. Han er i dag næsten 90, dyrker stadig en imponerende have og bliver trukket rundt gennem Tyskland og Europa af min mor. Han har, hvad han skal bruge, alligevel virker han altid lidt trist. Han er en nøjsom og blød mand med en hård skal udenom, men indimellem krakelerer skallen, og ud kommer et vulkanudbrud af raseri.

Et af de udbrud, jeg husker bedst, skete seks år efter murens fald. Det var i København, hvor Rolf og jeg havde købt et hus. Mine forældre var kommet for at hjælpe med at male, men noget gik ikke som forventet, og min far følte ikke, at hans indsats blev værdsat nok.

– Det er sidste gang, jeg hjælper jer! råbte han vredt.

Men det var mere end frustrationen over den konkrete situation. Det, der til sidst kom ud, var harmen over et forspildt arbejdsliv. Alt, hvad han havde troet på og kæmpet for, var blevet tilintetgjort efter murens fald.

Ingen anerkendte mere, at han og andre i DDR havde arbejdet hårdt og gjort deres bedste. Alt det, der trods alt var blevet opnået, blev hånet og latterliggjort nu, hvor socialismen havde spillet fallit. Hele hans liv havde været forgæves, følte han.

Jeg forstod denne del af hans vrede, og det gjorde mig ondt for ham. Efter DDR's sammenbrud marcherede vinderne ind, denne gang vestfra, og næsten alle ledende stillinger i DDR blev besat med folk fra Vesttyskland – oftest dem, der ikke var dygtige nok til at få topposter dér. De bragte som regel deres egne fodfolk med, og selv dygtige og engagerede DDR-medarbejdere blev presset ud. Min far mistede sit arbejde som stedfortrædende institutdirektør i en alder af 59 år, selvom han altid havde arbejdet hårdt og samvittighedsfuldt – bare på den forkerte side af muren.

The winner takes it all.

6 COWBOYBUKSER

I mine teenageår var mit største problem at få fat i et par ægte cowboybukser.

Med *ægte* menes: af det rigtige faste bomuldsstof, i den rigtige ultramarinblå eller gråblå farve, der vaskes ud med tiden, med de rigtige orangefarvede sømme, den rigtige metalknap, den rigtige pasform og helst af det rigtige mærke.

– Kan du bedst lide Wrangler eller Levi's?

Det var et ofte stillet, men meget teoretisk spørgsmål, for de fleste af os havde hverken adgang til det ene eller det andet. De vestlige cowboybukser kunne kun købes i *Intershop* i Berlin, hvor de lå sammenfoldet og i ordentlige stabler i reolerne bag disken til 55 vestmark parret. Men hvem havde vestmark? Ikke jeg.

På det sorte marked skulle man give op til ti DDR-mark for én vestmark, men jeg kendte ingen, der ville veksle. Det ville også have været for dyrt, så mange penge havde jeg slet ikke. Engang spurgte jeg alligevel – meget tøvende, og først da vi havde kommet sammen i et år – min kæreste Reinhard, der ikke gik i andet end Levi's, om hans forældre måske ville hjælpe mig og veksle til de 55 vestmark, der ville have ændret mit liv. De sagde nej.

Det var svært at se sej ud i tøj købt i DDR. Man måtte gribe til andre midler, så som at knappe skjorten op. Her på en klassefest.

Jeg måtte derfor ligesom de fleste andre nøjes med at vandre uden penge gennem *Intershop*, dette vindue til Vesten. Det var som at gå gennem et museum. Vi kiggede og drømte og lod os beruse af den helt specielle duft derinde. Det var den samme duft, der også strømmede op fra vestpakkerne, når de blev åbnet: en eksotisk blanding af chokolade og kaffe, tyggegummi, bananer og sæbe. Den forsvandt sammen med DDR.

Jeg var ligeglad med chokolade, kaffe, tyggegummi og sæbe, men cowboybukser var jeg ikke ligeglad med. En ting var sikkert: I et par af de ægte Wrangler eller Levi's ville jeg se så meget bedre ud. Jeg ville nemmere få kæresten, en højere status i skolen og på diskotekerne, jeg ville få et helt andet liv. I stedet var jeg henvist til de formløse, brune eller sorte stofbukser, som kunne købes i vores kedelige Konsum-varehuse, og det var kun en ringe trøst, at jeg langtfra var den eneste. Vi var ikke bare delt op i dem med et A og dem med et I efter vores navne, men i langt højere grad i dem med og dem uden vestfamilie. Dem med vestfamilie spillede i en anden liga, de var altid et skridt foran. Det var dem, der scorede først til skolefesterne, cowboybukserne gjorde arbejdet for dem. Jeg kunne prøve lige så meget, jeg ville: hækle jakker, strikke trøjer eller sy bluser, de så alligevel aldrig helt rigtige ud. De cowboybukser, jeg selv syede, var lysegrønne, for lysegrøn var den eneste farve bomuldsstof, jeg kunne få. Og så følte jeg mig oveni-

købet heldig, for stoffet var i det mindste dejlig stift. Jeg forsynede bukserne med en ægte Levi's metalknap, som nogen havde klippet af et par gamle bukser og foræret mig. Lykke på grund af en knap. Men den kunne ikke redde bukserne, det var nemlig ikke kun farven, der var forkert. Jeg havde heller ikke noget snitmønster, og da bukserne var færdige, drejede sidesømmene rundt om mine ben som gevindet på en skrue.

Der var endda dem, der ikke kun havde Levi's bukser, men også en Levi's jakke! Livet måtte være fantastisk, når man var så privilegeret. Min første kæreste gik i et par lyseblå cowboybukser, som han kun vaskede i hånden. Hans mor måtte ikke røre dem. Når han hængte dem til tørre, var det med fem tøjklammer i hvert bukseben, mindre kunne ikke gøre det.

Min lillesøster, Kathrin, var heldig: Hun havde en hjerteveninde, Susi, som hun delte stort set alt med: sorger og glæder, kærester og tøj. De var lige høje, det vil sige: lige små, og det eneste ærgerlige var, at Susi var tynd som en pind. Min søster havde derfor svært ved at komme ned i de nedslidte Wrangler, som Susi forærede hende, fordi hun havde fået nye. Det var simpelthen umuligt at lukke lynlåsen, men hvad gjorde det? Kathrin holdt bukserne sammen med en sikkerhedsnål – man opgiver ikke sit første par ægte cowboybukser på grund af sådan en petitesse. Det gjorde ikke noget, at

der var huller i. De kunne lappes, og jo mere nedslidte ens cowboybukser var, desto sejere så man faktisk ud.

Det eneste problem var vores forældre, som havde en anden holdning. Måske frygtede de for deres gode ry, vores far havde trods alt en ledende stilling. Vi skulle i hvert fald gå ordentligt klædt, og min søster fik strengt forbud mod at gå i Susis dekadente cowboybukser. Men man fik ikke et par Wrangler forærende for at lade være med at gå i dem. Det blev begyndelsen på min lillesøsters dobbeltliv. I starten skiftede hun bukser hos Susi hver morgen, inden de gik i skole, eller når de skulle til fest. Senere fandt hun et eltransformatorskab lidt uden for Großbeeren, som blev min søsters private klædeskab med alt det tøj, vores forældre aldrig fik nys om. Cowboybukserne fik nemlig snart selskab af en ægte "Shelli", som de grønne USA-militærjakker kærligt blev kaldt.

– Jeans er ikke bukser, men et statement, lod DDR-forfatteren Ulrich Plenzdorf sin hovedperson sige i et teaterstykke. Det gjaldt i endnu højere grad for militærjakkerne, som næsten var en obligatorisk del af den uniform, modkulturen gik i. Det rigtige tøj var et identitetsstempel og et adgangskort til de kredse, der afgrænsede sig fra mainstream og den officielle, regeringskonforme ungdomskultur. Min søster fik da også alvorlig ballade i gymnasiet på grund af sin provokerende påklædning. Hvis hun ville undgå at blive smidt ud af skolen, måtte hun love ikke at komme i militærjakken mere.

Tøjet var meget vigtigt for at vise, om man var medløber eller oppositionel. Det rigtige tøj kunne åbne døre til den ønskede vennekreds. Til højre ses min lillesøster med sin ægte "shelli". Hun havde givet en formue for den, selvom den ikke bestod af meget andet end lappede huller.

Endelig en skønne dag smilede lykken også til mig: Venner gav mig et par aflagte Lee-jeans, som havde fået en lang revne over det ene knæ, og som deres søn derfor ikke længere skulle gå i. Måske ville jeg have dem og lave dem om til et par shorts til mig selv?

Om jeg ville! Selvfølgelig kunne jeg ikke drømme om at klippe benene af, revnen generede mig ikke spor, bukserne var perfekte, som de var. Stoffet var så lækkert stift, at bukserne kunne stå næsten af sig selv. De havde præcis den rigtige lyseblå, forvaskede farve, og jeg kunne ikke se mig mæt på mit eget spejlbillede.

Jeg fik selvfølgelig forbud mod at tage dem på. Ligesom min søster gjorde jeg det hemmeligt, bare med den forskel, at jeg ikke brugte et eltransformatorskab som gemmested, men min akkordeonkuffert, som kunne låses. Desværre blev min mor mistænksom, da hun hørte lyden af en nøgle i akkordeonkufferten alt for mange gange, uden at den blev efterfulgt af akkordeonmusik, og jeg fik ballade og måtte finde et nyt gemmested. Fra nu af gik jeg i hvert fald hver eneste dag i mine fantastiske flotte Lee i skole. Det blev noget helt andet at fremlægge fysikbeviser oppe ved tavlen i et par skidelækre vestcowboybukser. I deres selskab fik selv de kedelige syntetiske bluser og trøjer *made in GDR* et løft og så straks meget bedre ud. *Jeg* så bedre ud.

Siden da var jeg slet ikke i tvivl, når nogen spurgte om mit yndlingsjeansmærke: 40 år senere foretrækker

jeg stadigvæk Lee. 40 år senere sker det også stadigvæk, at jeg regner en restaurantregning om i cowboybukser og får det dårligt ved tanken om, at jeg lige har spist et par nye jeans op.